

Platón

IÓN

(Ritoók Zsigmond fordítása)

I. SZÓKRATÉSZ

Üdvözetem a nagy Iónnak! Mostan éppen honnan érkeztél mihozzánk? Talán hazulról, Epheszoszból?

IÓN

Szó sincs róla, Szókratész! Epidauroszból, az Aszklépiosz-ünnepről.*

SZÓKRATÉSZ

Csak nem rendeznek az epidaurosziak már rhapszódoszversenyt is az istennek?

IÓN

De bizony! Sőt még más múzsai versenyeket is.

SZÓKRATÉSZ

És te? Persze te is részt vettél a versenyen! Milyen eredményt értél el?

IÓN

Az első díjat vittük el, kedves Szókratész!

SZÓKRATÉSZ

Hisz ez pompás! Most már csak rajta, hogy a Panathénaián is győzedelmeskedjünk!

IÓN

Úgy is lesz – ha isten úgy akarja.

SZÓKRATÉSZ

Hej, Ión, sokszor irigyeltelek benneteket, rhapszódoszokat a szakmátokért! Mert irigyelni való is, ami a ti szakmátok velejárója, hogy testeteket mindig pazarul fölékesítitek, s oly szépnek mutatkoztok, amint csak lehet, hogy kötelességetek a sok kiváló költővel való foglalkozás, s köztük is elsősorban Homérosszal, a költők legkiválóbbikával és legistenibbikével, sőt hogy nem pusztán szavait, hanem szükségképpen a gondolatát is kitanuljátok. Hiszen sohasem lehet rhapszódosz, aki nem érti, amit a költő mond, mert a rhapszódosz dolga éppen az, hogy a költő gondolatának legyen tolmácsa a hallgatóság előtt.

Ezt pedig lehetetlenség jól elvégezni annak, aki nem tudja, mit is mond a költő. Mindez nagyon irigylésreméltó.

II. IÓN

Teljesen igazad van, Szókratész. Én legalábbis ezzel bajlódtam a legtöbbet a szakma

dolgaiból, s úgy gondolom, hogy az emberek közt én tudom a legszebb dolgokat mondani Homéroszról. Igen! Sem a lampszakoszi Métrodórosz, sem a thaszoszi Sztészimbrotosz, sem Glaukón, sem senki valaha is e földre lett emberfia nem tudott soha oly sok és oly szép gondolatot Homéroszról előadni, mint én.

SZÓKRATÉSZ

Hisz ez pompás, kedves Ión! Nyilván tőlem sem tagadod meg ezeknek bemutatását.

IÓN

Bizony méltó is a meghallgatásra, Szókratész, hogy milyen pazarul fölékesítem én Homéroszt! Azt hiszem, méltó vagyok rá, hogy a Homéridák aranykoszorúval koszorúzzanak meg.

SZÓKRATÉSZ

Bizony szakítok is majd rá időt, hogy meghallgassalak téged. Most azonban mindössze arra válaszolj nekem: vajon csak Homérosszal kapcsolatban vagy ilyen kiváló, vagy Hésziodosszal és Arkhilokhosszal kapcsolatban is?

IÓN

Shó sincs róla! Csak Homérosszal! De, úgy gondolom, ez is elegendő.

SZÓKRATÉSZ

És mondd, van olyan dolog, amiről Homérosz és Hésziodosz ketten ugyanazt mondják?

IÓN

Meghiszem azt! Mégpedig sok.

SZÓKRATÉSZ

Vajon hát akkor azokat a dolgokat tudnád-e szebben elmagyarázni, amelyeket Homérosz mond vagy amelyeket Hésziodosz?

IÓN

Azokat, Szókratész, amelyekről mindketten ugyanazt mondják, mindkét esetben egyformán.

SZÓKRATÉSZ

És amelyekről nem ugyanazt mondják? Homérosz is, Hésziodosz is beszél például a jóslásról.

IÓN

De mennyire!

SZÓKRATÉSZ

Nomármost! Amit ez a két költő egymással akár megegyezőleg, akár meg nem egyezőleg mond, vajon te tudod jobban elmagyarázni, vagy valamelyik kiváló jós?

IÓN

Valamelyik jós.

SZÓKRATÉSZ

Ha pedig te jós volnál, és ha az egybehangzólag mondottakat el tudnád magyarázni, nem értenél-e annak elmagyarázásához is, amit eltérőleg mondtak?

IÓN

Nyilvánvaló, hogy igen

SZÓKRATÉSZ

Miért van tehát, hogy ha Homéroszról van szó, akkor kiváló vagy, de ha Hésziodoszról, akkor már nem, és a többi költő esetében sem? Homérosz talán más dolgokról beszél, mint az összes többi költő? Nem háborúról mesél-e sok mindent, nem derék vagy hitvány, hozzáértő vagy hozzá nem értő emberek találkozásáról, nem istenekről, akik egymással meg emberekkel

találkoznak, hogy hogy is történik ez, az égi és alvilági eseményekről meg istenek és hősök származásáról? Nem ezekről szólnak-e Homérosz költeményei?

IÓN

De, igazad van, Szókratész.

III. SZÓKRATÉSZ

Nos akkor? A többi költő alkotásai nem ugyanezekről?

IÓN

De igen. Csakhogy ők nem ugyanúgy alkottak, kedves Szókratész, mint Homérosz!

SZÓKRATÉSZ

Hát? Rosszabbul?

IÓN

Sokkal!

SZÓKRATÉSZ

Homérosz pedig jobban.

IÓN

Jobban bizony, Zeuszra!

SZÓKRATÉSZ

De kedves, drága barátom, Ión! Ha sokan beszélnek a számokról, és egy beszél a legjobban, lesz olyan, aki megismeri, hogy ki beszél jól?

IÓN

Bizonyosan.

SZÓKRATÉSZ

Vajon ugyanaz, aki megismeri, hogy ki beszél helytelenül, vagy valaki más?

IÓN

Ugyanaz, nyilvánvaló.

SZÓKRATÉSZ

Nemde az az ember lesz az, aki rendelkezik a számtani szakismeretekkel?

IÓN

Az.

SZÓKRATÉSZ

Menjünk tovább! Ha sokan beszélnek arról, hogy melyek is az egészséges táplálékok, és egy beszél a legjobban, vajon más-más ember fogja megismerni a legjobban beszélőt, hogy az mondja a legjobbakat, meg a rosszabbul beszélőt, hogy az mondja a rosszabbakat, vagy ugyanaz?

IÓN

Persze hogy ugyanaz, ez világos!

SZÓKRATÉSZ

És ki az? Mi a neve?

IÓN

Orvos.

SZÓKRATÉSZ

Kimondhatjuk tehát általánosságban, ugyebár, hogy ha azonos tárgyról sokan beszélnek, mindig ugyanaz az ember ismeri meg, hogy ki beszél jól és ki rosszul, vagy ha nem ismeri meg a rosszul beszélőt, nyilvánvaló, hogy a jól beszélőt sem, persze ha ugyanarról a tárgyról beszélnek.

IÓN

Úgy van.

SZÓKRATÉSZ

Ugyanaz lesz tehát kiváló mindkét vonatkozásban, nemde?

IÓN

Igen.

SZÓKRATÉSZ

Te pedig azt mondtad, ugyebár, hogy Homérosz is, a többi költő is – köztük Hésziodosz és Arkhilokhosz – ugyanazokról a dolgokról beszélnek, csak nem egyformán, hanem az egyik jól, a másik gyarlóbban.

IÓN

És igazam is van.

SZÓKRATÉSZ

Nemde, ha megismered azt, aki jól beszél, azokat is megismered, akik rosszabbul beszélnek, hogy rosszabbul beszélnek.

IÓN

Minden valószínűség szerint.

SZÓKRATÉSZ

Nemde tehát, kitűnő barátom, ha azt állítjuk, hogy Ión Homérosz esetében éppoly kiváló, mint más költők esetében, nem tévedünk, hiszen ő maga elismerte egyfelől, hogy ugyanaz az ember rátermett bírāja mindazoknak, akik ugyanarról a tárgyról beszélnek, másfelől, hogy a költők jóformán mind ugyanarról a tárgyról alkotnak.

IV. IÓN

De hát akkor mi az oka, kedves Szókratész, hogy én, ha valaki valamelyik másik költőről beszél, nem is figyelek oda, és képtelen vagyok rá, hogy egyáltalán valami szóra érdemes megjegyzést tegyek, hanem egyszerűen elbóbiskolok, ha viszont Homéroszról tesz említést, tüstént fölserkenek, odafigyelek, és bővében vagyok a mondanivalónak?

SZÓKRATÉSZ

Nem nehéz azt kitalálni, barátom! Világos mindenekelőtt, hogy te nem szakismeret és hozzáértés alapján vagy képes Homéroszról beszélni. Mert ha szakismeret alapján volnál képes, akkor valamennyi többi költő esetében is képes volnál erre. Ez volna körülbelül a költői szakismeret. Vagy nem?

IÓN

De igen.

SZÓKRATÉSZ

Hiszen ha az ember bármely más szakismeretet vesz is, a vizsgálatnak ugyanaz a módja érvényes mindegyikre. Kívánod esetleg meghallgatni, kedves Ión, hogy ezt hogyan is értem?

IÓN

Zeuszra, de még mennyire, Szókratész! Ezer örömmel hallgatlak benneteket, bölcseket.

SZÓKRATÉSZ

Bárcsak igazat mondanál, Ión! De hát a bölcsek ti vagytok, rhapszódoszok, színészek, meg azok, akiknek a költeményeit zengitek. Én azonban csak együgyűségeket beszélek, amint az egy hozzá nem értőtől várható is. Nézd csak akár azt, ami felől téged kérdeztelek, micsoda silány, laikushoz illő, egyszerűen átlátható dolog az, amit mondtam, hogy a vizsgálat azonos, ha valaki egy szakismeret teljességét veszi. Hiszen gondoljuk csak meg: a festészet valamilyen szakismeret általában?

IÓN

Igen.

SZÓKRATÉSZ

Festő sok van és volt, jó is, rossz is, ugyebár?

IÓN

Kétségtelenül.

SZÓKRATÉSZ

Hát most mondd meg nekem, láttál-e már valakit, aki például Polügnótosz, az Aglaophón fia esetében kitűnően megvilágítja, hogy mit festett jól és mit nem, a többi festő esetében azonban képtelen erre? És ha valaki más festők műveit mutatja be, elbóbiskol, tanácsalanná válik, és nincs mit megjegyeznie, ha azonban Polügnótoszról vagy bármelyik festőről, akiről akarod – de csak egyről! –, kell véleményt nyilvánítania, tüstént fölserken, odafigyel, és bővében van a mondanivalónak?

IÓN

Nem biz én, Zeuszra, még soha!

SZÓKRATÉSZ

Vagy vegyük a szobrászatot! Láttál már valakit, aki Daidaloszról, Métióon fiáról, vagy Epeioszról, Panopeusz fiáról, vagy a szamoszi Theodóroszról kitűnően elmagyarázza, hogy mit miért csinált jól, a többi szobrász alkotása láttán azonban tanácsalann, bóbiskol, és nem tudja, mit mondjon?

IÓN

Nem, Zeuszra, ilyet sem láttam.

SZÓKRATÉSZ

Sőt én azt hiszem, hogy sem az aulosz-, sem kitharajátékkal, sem a kitharódiával, de még a rhapszódosz-előadással kapcsolatban sem láttál soha olyan embert, aki Olümposzról ugyan csodás előadást tud tartani, vagy Thamüraszról, vagy Orpheuszról, vagy Phémioszról, az ithakai rhapszódoszról, de az epheszosi Ión esetében tanácsalann, és nem képes fölfogni, hogy mit szavalt szépen és mit nem.

IÓN

Nem tudok ebben a kérdésben ellentmondani neked, Szókratész, de annak teljes tudatában vagyok, hogy Homéoszról az emberek közt én tudom a legszebb dolgokat mondani, és biztos vagyok a dolgomban, és mindenki azt mondja, hogy róla szépen beszélek, másokról azonban nem. Hát most már lásd, mi lehet ez!

V.SZÓKRATÉSZ

Látom is, Ión barátom, és éppen azon vagyok, hogy megvilágítsam neked, szerintem mi is ez. Esetedben az, hogy Homéoszról szépen tudsz beszélni, nem szakismeret, amint az előbb mondtam is. Isteni erő az, ami téged mozgat, ahogyan az hat a kőben, melyet Euripidész magnésziainak nevezett, az emberek általában pedig hérakleiainak hívnak.* Ez a kő is nemcsak magukat a vasgyűrűket vonzza, hanem oly erőt áraszt beléjük, hogy képesek ugyanazt tenni, mint a kő maga: más gyűrűket vonzani, elannyira, hogy néha vasgyűrűknek

egész hosszú lánc kapcsolódik egymáshoz, de valamennyinek a hatóereje attól az egy kőtől függ. Így a múzsa is maga tesz istennel teltt némeleket, de ezektől az istennel telt személektől más ihletettek lánc függ. Mert valamennyi epikus költő, aki jó, nem szakértelem alapján, hanem istentől elteve, megszállottan mondja a sok szép költeményt, és a

dalköltők, akik jók, szintazonképpen. Ahogy a korübaszként tombolók sem józan ésszel táncolnak, úgy a dalköltők sem józan ésszel írják azokat a szép dalokat, hanem csak ha ráléptek a harmónia meg a ritmus ösvényére, és megmámosodtak, és megszállottak lettek, akár a bakkhánsnők, akik megszállott állapotban a folyókból mézet és tejet isznak, de ha józan eszüknel vannak, akkor nem. Ezt teszi a dalköltők lelke is, amint maguk mondják.

Hiszen a költők – köztudomás szerint – azt mondják, hogy ők a múzsák valamilyen kertjeiből és erdős völgyeiből, mézcsordító forrásoknál szedegetik éneküket, s úgy hozzák el nekünk, mint a méhek, maguk is úgy repülve. És igazat mondanak. Mert lenge lény a költő, szárnyas és szent, s mindaddig nem képes alkotni, míg az isten el nem töltötte, józansága el nem hagyta, és többé benne nincsen értelem. Amíg pedig e kincsének birtokában van, nincs oly ember, aki képes volna költeni vagy jóvendőt mondani. Mivel tehát nem szakértelem alapján alkotnak és mondanak tárgyukról olyan sok szépet – mint te Homéroszról –, hanem isteni osztályrészüik alapján, mind csakis azt képesek szépen megalkotni, amire őket a múzsa fölindítja, ez dithüramboszt, az enkómiont, ez hüporrhémát, az eposzokat vagy iamboszokat, más területeken pedig silányak mindahányan. Nem szakértelmük alapján mondják ugyanis szavaikat, hanem isteni erő által, mert ha szakértelem alapján tudnának egy dolgról szépen beszélni, mind a többiről is tudnának. Az isten azonban önnön értelmüket elvéve, őket használja szolgálak gyanánt, mint az isteni jósokat és jóvendőmondókat is, hogy mi, hallgatók, tudjuk, hogy nem ők azok, akik azokat a nagybecsű dolgokat mondják, hiszen értelmük nincs is jelen, hanem az isten maga a szóló, csak éppen rajtuk keresztül szól beszéde hozzánk. Szavaim legnyomósabb bizonyítéka a khalkiszi Tünnikhosz, aki egész életében nem költött olyan költeményt, amit bárki is arra méltatott volna, hogy megjegyezze, csak egyet: paianját, ezt azonban mindenki éneklé, s talán nincs is még egy ilyen szép dal, valóban – ahogy maga mondja – „a múzsák leleménye”. Szerintem benne mutatta meg legjobban nekünk, kételkedésünk cáfolatául, az isten, hogy nem emberi eredetűek azok a gyönyörű alkotások s nem emberekéi, hanem isteniek és istenekéi, a költők pedig csupáncsak tolmácsai az isteneknek, megszállva ki-ki attól, aki éppen megszállva tartja. Ezt megmutatandó az isten legott a leggyarlóbb költő által énekelte el a legszebb éneket. Vagy talán úgy gondold, hogy nincs igazam, Ión?

IÓN

De, Zeuszra, nagyon is! Mély hatást tettek lelkemre szavaid, Szókratész, és én is azt hiszem, hogy a jó költők ezeket az istenektől eredő dolgokat isteni osztályrészüknél fogva tolmácsolják nekünk.

VI. SZÓKRATÉSZ

Ti, rhapszódoszok pedig, ugyebár, a költők szavait tolmácsoljátok.

IÓN

Ebben is igazad van.

SZÓKRATÉSZ

Úgy tehát a tolmácsok tolmácsai vagytok, nemde?

IÓN

Teljes mértékben

SZÓKRATÉSZ

Nos, akkor ezt mondd még meg, Ión barátom, és ne titkold el, amit tőled kérdek. Amikor az eposzokat szépen szavalod, és a nézőkre a legmélyebb hatást gyakorolod – akár ha Odüsszeuszról énekelsz, amint a küszöbre szökken, leleplezi magát a kérők előtt, és lába elé szórja a nyilakat, vagy Akhilleuszról, amint Hektorra rohan, vagy Andromakhéről, vagy Hekabéről, vagy Priamoszról valamelyik megindító részletet* –, vajon eszednél vagy akkor, vagy magadon kívül, és lelked rajongó ihlettségében azt képzeled, hogy azok között a körülmények között van, amelyekről beszélsz, Ithakában, Trójában, vagy ahol éppen az eposz játszódik.

IÓN

Micsoda világos bizonyítékot hozol nekem, Szókratész! Nem is köntörfalazok! Nekem, ha valami megindító dolgot mondok, megtelik könnyel a szemem, ha félelmeteset vagy

döbbenetet, minden hajam szála az égnek mered a rémülettől, a szívem meg vadul kalapál.

SZÓKRATÉSZ

Nos, Ión! Mondhatjuk-e arról az emberről, hogy józan, aki tarka ruhákba öltözött, aranykoszorúval ékesen zokog az áldozati ünnepeken, bár tulajdon dolgaiból semmit sem veszített el, avagy retteg több mint húszezer, irányában barátságos ember között állva, holott senki sem tépi le ruháját, és nem is bántalmazza?

IÓN

Nem, Zeuszra, Szókratész, az igazat megvallva nem nagyon.

SZÓKRATÉSZ

És azt tudod, hogy a nézők legnagyobb részében is ugyanazt a hatást keltitek?

IÓN

Nagyon is jól tudom! Hiszen minden alkalommal látom őket föntről, az emelvényről, amint sírnak, döbbenetesen rám merednek és együtt ámuldoznak a mondottakon. Mert nagyon is figyelniem kell ám rájuk, hiszen ha megríkatom őket, én nevetni fogok, mert pénzt kapok, de ha nevetnek rajtam, sírhatok majd, mert oda a pénzem.

VII. SZÓKRATÉSZ

Tudod-e tehát, hogy ez a néző az utolsó a gyűrűk között, melyekről az mondtam, hogy a héraikleiai kő hatása következtében egymástól kapják az erejüket? A középső te vagy, a rhapszódosz meg a színész, az első pedig maga a költő. Az isten mindezeket keresztül, erőiket egymástól téve függővé, oda vezeti az emberek lelkét, ahová akarja. És – mint ama kőhöz – terjedelmes láncolat kapcsolódik a kartagokból, betanítókból, segédbetanítókból is, akik oldalvást kapcsolódnak a múzsáktól függő gyűrűkhöz. A költők közül pedig az egyik az egyik múzsától függ, a másik a másiktól – erre mondjuk azt, hogy megszállott, ami körülbelül

azonos, mert mindenképpen fogva van –, és ezekhez az első gyűrűkhöz kapcsolódnak mások, ki ehhez, ki ahhoz, és veszik tőlük lelkesültségüket, némelyek Orpheusztól, mások Muszaiosztól, a legtöbbet azonban Homérosz szállja meg és tartja fogva. Ezek között vagy te is egy, Ión, téged is Homérosz szállt meg, s ha valaki egy másik költő művét adja elő, elszundítasz, és nem tudsz mit mondani, de ha ennek a költőnek az énekét zengi valaki, tüstént fölserkensz, lelked táncolni kezd, s bővében vagy a mondanivalónak. Mert nem szakismeret és nem hozzáértés alapján mondod Homéroszról, amit mondasz, hanem isteni osztályrészed és megszállottságod következtében, mint ahogy a korübaszként tomboló is csak arra a dallamra figyelnek élesen, amely azé az istené, aki őket megszállta. Erre a dallamra bővében vannak a mozdulatoknak és kifejezéseknek, a többire viszont rá se hederítenek. Így te is, Ión barátom, ha valaki Homéroszról tesz említést, tudod, mit tégy, a többiekkel kapcsolatban azonban tehetetlen vagy. Annak tehát, amit tőlem kérdeztél, hogy miért vagy te Homéroszsal kapcsolatban bővében a szónak, a többiekkel viszont nem, az az oka, hogy nem szakismeret, hanem isteni osztályrész alapján vagy Homérosznak csodálatos magasztalója.

VIII. IÓN

Jól beszélsz, Szókratész, mindazonáltal nem hinném, hogy annyira jól beszélj, hogy szavaiddal afelől is meggyőzz, hogy én megszállottan és őrjöngve magasztalom Homéroszt. Azt hiszem, neked sem ez lenne a véleményed, ha egyszer hallanál engem, amint Homéroszról beszélek.

SZÓKRATÉSZ

Szeretnék is meghallgatni, de csak ha előbb erre a kérdésemre válaszolsz: azok közül a tárgyak közül, amelyekről Homérosz szól, miről beszélsz te jól? Mert nyilván nem valamennyiről.

IÓN

Tudd meg, Szókratész, nincs olyan tárgy, amelyről ne tudnék!

SZÓKRATÉSZ

No de bizonyára nem azokról, amelyekhez te történetesen nem értesz, Homérosz azonban beszél róluk.

IÓN

És melyek volnának azok, amelyekről Homérosz beszél, én pedig nem értek hozzájuk?

SZÓKRATÉSZ

Nem beszél-e Homérosz sokszor és sokat különféle szakmákról? Itt van például a kocsihajtás. Ha hirtelenében eszembe jutnak a sorok, mindjárt idézem is neked!

IÓN

Hagyd csak, majd én idézem neked! Én emlékszem rájuk!

SZÓKRATÉSZ

Mondd hát el, amit Nesztór mond fiának, Antilokhosznak, mikor inti, hogy vigyázzon a kanyarodáskor a Patroklosz emlékére rendezett kocsiversenyen!

IÓN

Dőlj kissé oldalt a remek-csiszolású ülésben,
balra a két lótól, s az alatt ama jobbfele szállót ostorral
kiabálva riaszd s engedd meg a gyeplőt!
És a baloldali ló a cövek közelébe suhanjon, hogy már-már
súrolja a cél szélét a kerékagy;
arra vigyázz csak, hogy ne akadj bele mégse a kőbe!*

SZÓKRATÉSZ

Elég! Hogy ezekben a sorokban Homérosz elbeszélése helyes-e, nem-e, ki ismeri meg
jobban: egy orvos vagy egy kocsihajtó?

IÓN

Egy kocsihajtó, nyilvánvalóan!

SZÓKRATÉSZ

Vajon azért, mert rendelkezik szakismerettel, vagy valami más okból?

IÓN

Nem; azért, mert rendelkezik.

SZÓKRATÉSZ

Nemde minden szakmának kiszabott az istenség valami dolgot, hogy azt legyen képes
megismerni? Mert például nem ugyanazt fogjuk a kormányosságuk alapján megismerni,
mint az orvosi szakma alapján.

IÓN

Persze hogy nem!

SZÓKRATÉSZ

És amit az orvosi szakma révén, azt nem az ácsmesterség alapján?

IÓN

Persze hogy nem!

SZÓKRATÉSZ

Így van ez, ugyebár, minden szakmával: amit az egyik révén ismerünk meg, nem ismerhetjük meg a másik révén. De még előbb erre felelj nekem: szerinted az egyik szakma más, mint a másik?

IÓN

Igen.

SZÓKRATÉSZ

Mármost én annak alapján, hogy az egyik egyféle dolgok ismerete, a másik másféléké, nevezem az egyiket ilyen, a másikat olyan szakmának. Vajon te is?

IÓN

Én is.

SZÓKRATÉSZ

Mert ha például valamelyik ugyanazon dolgok tudománya volna, ugyan mért neveznők hol ilyen szakmának, hol meg amolyannak, mikor ugyanazt lehet megismerni mindkettő révén? Én, mondjuk, megismerem, hogy ezeknek az ujjaknak a száma öt, és te, éppúgy, mint én, ugyanarra a megismerésre jutsz. Ha most én megkérdeszlek, hogy vajon ugyanannak a szakismeretnek, tudniillik a számtannak a segítségével ismerjük meg ugyanazt, te meg én, vagy valami másénak, nyilvánvalóan azt mondanád, hogy ugyanazénak.

IÓN

Igen.

SZÓKRATÉSZ

Most válaszolj hát az iménti kérdésemre: vajon véleményed szerint minden szakmára igaz az, hogy meghatározott szakma révén szükségképpen meghatározott dolgokat ismerünk meg, más szakma révén azonban nem ugyanazokat, hanem ha a szakma más, a megismerhető dolgok köre is szükségképpen más.

IÓN

Véleményem szerint így van, Szókratész.

IX. SZÓKRATÉSZ

Aki nem ura egy szakmának, az, ugyebár, az illető szakma körébe tartozó kijelentéseket és műveleteket nem lesz képes helyesen megítélni.

IÓN

Igazad van.

SZÓKRATÉSZ

Vajon tehát az előbb általad elmondott versek esetében te ismered-e meg jobban, hogy Homérosz elbeszélése helyes-e vagy sem, vagy pedig egy kocsihajtó?

IÓN

Egy kocsihajtó.

SZÓKRATÉSZ

Persze, mert te rhapszódosz vagy és nem kocsihajtó.

IÓN

Igen.

SZÓKRATÉSZ

A rhapszódoszszakma valami más, mint a kocsihajtó szakma?

IÓN

Igen.

SZÓKRATÉSZ

Ha tehát más, úgy más dolgoknak is az ismerete?

IÓN

Igen.

SZÓKRATÉSZ

No és mikor Homérosz előadja, hogy a sebesült Makhaónnak Hekamédé, Nesztor ágyasa kükeónt ad inni? Valahogy így mondja:

pramnói jó borból, melyhez most réz-reszelővel
kecsketurót morzsolt s hagymát ital-ízesítőül.*

Hogy Homérosz ezt helyesen mondja-e vagy sem, vajon az orvosi szakma dolga-e eldönteni, vagy a rhapszódoszszakmáé?

IÓN

Az orvosié.

SZÓKRATÉSZ

Hát azután! Mikor Homérosz azt mondja:

ő meg akár ólomnehezék szállott le a mélybe,
mint mely a földi ökör szarujához kötve suhan le, hogy
nyershúsharapó sok halnak hordja halálát,*

vajon azt megítélni, amit mond, és hogy jól mondja-e vagy sem, szerintünk a halász szakmájának feladata vagy a rhapszódoszé?

IÓN

Nyilvánvaló, Szókratész, hogy a halászé.

SZÓKRATÉSZ

Nézd csak jól meg, ha te kérdeznél, és azt kérdeznéd tőlem: „Minthogy a Homérosztól említett e szakmák mindegyike esetében találsz olyan dolgokat, Szókratész, melyek megítélése különböző szakmák hatáskörébe tartozik, ugyan találd meg nekem a jós és a jószakma dolgait is, melyek azok, amelyeknek megítélni tudása – hogy jól vagy rosszul vannak-e alkotva – ennek a hatáskörébe tartozik” – nézd csak jól meg, mondom, milyen könnyen megadom rá az igaz feleletet. Sokszor beszél ugyanis erről az Odüszeiában is – például amit a Melampusz utódok közül való jó Theoklúmenosz mond a kérőknek:

Jaj, nyomorultak, mily átok sújt? Éjbe borult már
teljesen arcotok és fejetek meg a tagjaitok lenn,
úszik a könnyben az orcátok, fölhangzik a jajszó,
árnyakkal telt már meg a csarnok, telt meg az udvar,
szállnak a mély Ereboszba, homályba, a nap kialudt már,
nincs odafönn, s a sötétség vészfordó köde terjeng.*

–, és sokszor az Iliaszban is, például a fali harc alkalmával. Itt ugyanis a következőket

mondja a költő:

Mert madarat láttak, mikor épp átrontani vágytak,
fennsuhanó sast, mely csapatuk balról tovahagyta,
s körme között roppant véres kígyó tekerőzött,
élt, vonagolt, és kész volt még a kemény viadalra,
mert a madár mellét, nyaka-alját meg-megütötte,
visszafelé gyűrűzve, s az őt kínjában a földre

dobta megint, s a sereg közepébe zuhant le a kígyó,
míg a madár a szelek szárnyán vijjogva suhant el.*

Szerintem a jók illetékességi körébe az ilyenek vizsgálata és megítélése tartozik.

IÓN

És igazad is van, Szókratész.

X. SZÓKRATÉSZ

És neked is igazad van, Ión, mikor ezt mondod. Most már hát, ahogyan én kiválogattam neked az Odüsszeiából is, az Iliasból is, hogy mely dolgok tartoznak a jóra, melyek az orvosra és melyek a halászra, te is válogasd ki nekem – hiszen nálam sokkal jártasabb vagy Homéroszban, Ión –, hogy mely dolgok tartoznak a rhapszódoszra és a rhapszódoszszakmára, melyek azok, amelyeknek megvizsgálásában minden ember közt elsősorban a rhapszódosz illetékes.

IÓN

Én azt mondom, Szókratész, hogy minden.

SZÓKRATÉSZ

Te nem mondod azt, Ión, hogy minden. Vagy annyira feledékeny vagy? Pedig egy rhapszódosznak nem való feledékenynek lenni!

IÓN

De hát mit felejték el?

SZÓKRATÉSZ

Nem emlékszel már rá, hogy magad mondtad, hogy a rhapszódoszmesterség valami más,
mint a kocsihajtó?

IÓN

De emlékszem.

SZÓKRATÉSZ

Ugyebár azzal is egyetértettél, hogy más lévén, más dolgokat ismer meg.

IÓN

Igen.

SZÓKRATÉSZ

Akkor viszont a saját kijelentésed szerint a rhapszódosz meg a rhapszódoszsakma mégsem ismer mindent.

IÓN

No igen, Szókratész, kivéve talán az olyasfélét.

SZÓKRATÉSZ

Az olyasféléken körülbelül azt érted, hogy kivéve azokat, melyek más szakmák körébe tartoznak. De milyen dolgokat ismer akkor, ha nem mindent?

IÓN

Szerintem azt, hogy milyen beszéd illő férfihoz és milyen nőhöz, milyen szolgálóhoz és milyen szabadhoz, milyen alárendelthez és milyen ahhoz, aki parancsol.

SZÓKRATÉSZ

Tehát, mondod, hogy milyen beszéd illő ahhoz, aki a tengeren egy viharban hányódó hajónak parancsol, azt a rhapszódosz jobban ismeri, mint a kormányos?

IÓN

No nem, azt azért a kormányos.

SZÓKRATÉSZ

De már hogy milyen beszéd illő ahhoz, aki egy betegnek parancsol, azt a rhapszódosz jobban ismeri, mint az orvos?

IÓN

Nem, azt sem.

SZÓKRATÉSZ

Tehát hogy a szolgálkhoz mi illő, arra gondolsz?

IÓN

Igen.

SZÓKRATÉSZ

Úgy gondolod például, hogy milyen beszéd illő a csordás rabszolgálóhoz, mikor a megvadult marhákat csillapítja, azt a rhapszódosz ismeri, de a csordás nem?

IÓN

Nem, azt bizonyosan nem gondolom!

SZÓKRATÉSZ

Hanem azt, hogy milyen beszéd illik a gyapjúfonó nőhöz a gyapjúmunkával kapcsolatosan?

IÓN

Azt sem.

SZÓKRATÉSZ

Hanem azt ismeri, hogy milyen beszéd illik a hadvezető férfihoz, mikor a katonáit buzdítja?

IÓN

Igen, ez az, amit a rhapszódosz ismer.

XI. SZÓKRATÉSZ

Hogyan? Hát a rhapszódoszi szakismeret az hadvezéri szakismeret?

IÓN

Én mindenesetre tudnám, milyen beszéd illő a hadvezérhez!

SZÓKRATÉSZ

Talán mert hadvezér is vagy, Ión barátom! De ha történetesen lovas is volnál meg kitharajátékos is, bizonyosan megismernéd a jól meg a rosszul belovagolt lovakat. Ha azonban megkérdeznék: „Mondd, Ión, melyik szakismereted segítségével ismerted meg a jól belovagolt lovat? Amelyiknek folytán lovas vagy amelyiknek folytán kitharajátékos vagy?”, mit válaszolnál?

IÓN

Azt, hogy amelyiknek folytán lovas.

SZÓKRATÉSZ

És ha a jól kitharázókat is megkülönböztetnéd, arról is elismernéd, hogy annak alapján különbözteted meg őket, amelyiknek folytán kitharajátékos vagy?

IÓN

Úgy van.

SZÓKRATÉSZ

Ha tehát a hadvezéri teendőket ismered, vajon hadvezéri vagy kitűnő rhapszódoszi szakismereted alapján ismered-e?

IÓN

Szerintem ez teljesen mindegy.

SZÓKRATÉSZ

Micsoda? Azt mondod, hogy ez teljesen mindegy? Hát szerinted a hadvezérség meg a rhapszódoszság egy szakismeret vagy kettő?

IÓN

Szerintem egy.

SZÓKRATÉSZ

Aki tehát jó rhapszódosz, az éppen mindjárt jó hadvezér is?

IÓN

A legteljesebb mértékben, Szókratész.

SZÓKRATÉSZ

Akkor hát aki történetesen jó hadvezér, az mindjárt jó rhapszódosz is?

IÓN

Azt viszont már nem gondolom.

SZÓKRATÉSZ

De azt mindenesetre fönntartod, hogy aki jó rhapszódosz, az jó hadvezér is?

IÓN

Föltétlenül.

SZÓKRATÉSZ

Te, ugyebár, a legjobb rhapszódosz vagy a görögök között?

IÓN

Úgy bizony, Szókratész!

SZÓKRATÉSZ

Úgy hát, Ión, a görögök közt a legjobb hadvezér is vagy?

IÓN

Tudomásul kell vened, Szókratész! És ezt Homérosz költeményeiből tanultam.

XII. SZÓKRATÉSZ

De hát az ég szerelmére, Ión, te, aki két területen vagy a legkiválóbb a görögök közt, úgy is, mint hadvezér, úgy is, mint rhapszódosz, miért rhapszódoszkodol itt, vándorolva a görögök közt, és miért nem mész el hadvezérnek? Azt hiszed, hogy aranykoszorúval megkoszorúzott rhapszódoszban nagy hiány van a görögök közt, hadvezérben azonban nincs?

IÓN

A mi városunk fölött, Szókratész, ti vagytok az urak, ti vagytok a hadvezérek, semmi szüksége hadvezérre, a ti városotok pedig vagy a spártaiaké engem ugyan nem választana meg hadvezérré, mert úgy gondoljátok, hogy magatok is elegendőek vagytok arra.

SZÓKRATÉSZ

Ó, te kiváló Ión! Nem ismered a küzikoszi Apollodóroszt?

IÓN

Melyiket?

SZÓKRATÉSZ

Azt, akit az athéniak többször is megválasztottak hadvezérré, idegen létére. Meg az androszi Phanoszthenészt, meg a klazomenai Hérakleidészt, akiket bizony ez a város – mert bebizonyították, hogy méltóak a figyelemre – hadvezéri és más tisztségekre is emelt. Épp az epheszosi Iónt ne választaná meg hadvezérré és ne tisztelné meg, ha azt látná, hogy méltó a figyelemre? Azután meg! Nem vagytok ti, epheszosziak, eredetileg athéniak,* s nem veszi föl Epheszosz a versenyt akármelyik várossal? Hanem Ión! Ha igazat mondasz, hogy szakértelem

és hozzáértés alapján vagy képes Homéroszt magasztalni, gonosz vagy hozzám, hiszen, bár azt ígérted, hogy sok szép dolgot tudsz Homéroszról, és azt is mondtad, hogy majd elő is adod

őket nekem, nem tartottad meg, amit ígértél. Eszed ágában sincs előadni, sőt azt sem vagy hajlandó megmondani – pedig mióta rimámkodom! –, hogy tulajdonképpen mi is az, amiben

oly kiváló vagy, hanem hipp-hopp, mint Próteusz, mindenfélét változol, jobbra fordulsz, balra fordulsz, míg végül kezemből kicsúszva hadvezérként jelensz meg, csak hogy ne kelljen bemutatnod, milyen kiváló vagy te a Homérosztudományban. Ha tehát, mint mondtam, szakértelemmel rendelkezel, s ígéretedet, hogy Homéroszról előadást tartasz, így nem tartod meg, gonosz vagy. Ha viszont nem rendelkezel szakértelemmel, hanem isteni osztályrészt

alapján, Homérosztól megszállottan, semmit sem tudva mondasz sok szép dolgot a költőről – ahogy én azt rólad állítottam –, úgy nincs semmi gonoszság benned. Mármost válassz tehát, minek akarod, hogy tartsalak: gonosz embernek vagy isteninek!

IÓN

Ez már nagy különbség, Szókratész! Hiszen sokkal jobb dolog, ha valakit isteninek tartanak.

SZÓKRATÉSZ

Ezt a jobbat adjuk hát meg neked, Ión: isteni és nem szakértő magasztalója vagy te Homérosznak.